

Confessions, que no memòries

JORDI VIRALLONGA

ASSAIG

Esther Tusquets, *Confesiones de una editora poco mentirosa*. RQUER. Barcelona, 2005.

En molt poc temps han aparegut tres llibres d'Esther Tusquets (Barcelona, 1936), dues novel·les reeditades: *Correspondencia privada*, que ja vaig comentar en el seu moment en aquestes mateixes pàgines, i *Para no volver*, amb una curiosa i escaient fotografia del divan de Freud a la portada. El tercer és el seu darrer llibre, que no novel·la ni conte ni relat, titulat *Confesiones de una editora poco mentirosa* i publicat a RqueR, l'editorial que la seva filla Milena condueix des de la seva fundació, ara fa quatre anys.

Fixem-nos bé en el títol. Per una banda es tracta d'unes confessions, d'uns records íntims, parcials, però no globals de la vida d'una editora. No volen ser, doncs, les memòries de l'Esther Tusquets, ni com a editora ni com a escriptora. Per altra banda el títol avisa també, i ho repeteix en un parell d'ocasions a l'interior de les pàgines del llibre, que escriurà el que re-

corda sense mentir, però sense acabar de dir la veritat. Impecable. Ningú pot allegar engany.

De seguida ens adonem que en cap cas ha volgut l'es-

de certes vivències per tal de lliurar-nos un llibre dinàmic, planer, explicant anècdotes com si estigués asseguda en una taula després de sopar, entre amics i gent que acaba de conèixer. I ho fa amb la riquesa, el domini verbal, l'antinaturalisme descriptiu, la inusual i sorprenent perspectiva reflexiva i la ironia pròpies del seu estil narratiu inconfusible, però també amb la prudència, el pudor intel·lectual i la discreció d'una dona que ara no camina exactament pels camins de la ficció, i amb personatges reals, de vegades molt estimats o que va estimar durant molts anys.

CRISTINA CALDERER

L'EDITORIA I NOVEL·LISTA ESTHER TUSQUETS

criptora barcelonina ser gaire crítica amb els personatges que hi apareixen (amb poques excepcions, com quan parla de Camilo José Cela) ni vol embrancar-se en truculències oportunistes; escull fragments divertits o curiosos

Un cop dit això voldria dir també que quan va arribar Sant Jordi no vaig dubtar ni un moment en regalar aquest llibre a totes les persones que tocava, i no perquè l'Esther Tusquets sigui, al meu parer, la millor novel·lista espanyola de la seva generació, sinó perquè satisfà la curiositat de perso-

nes a les quals no interessa especialment el món de l'edició i de la literatura, i a més perquè estava segur que es cargolarien de riure en arribar a certs episodis, com per exemple quan li explica a Ivonne Barral les peripècies del seu marit durant un viatge per Andalusia i quan relata els tres malsons del petit editor: atenuar els textos censurats, viatjar a Madrid per tal de negociar amb els funcionaris de la publicació censurada i, en tercer lloc, la pesadesa dels autors que, sigui com sigui i en contra del seu desig, volien, i de vegades aconseguien, publicar a Lumen, la seva editorial.

OPINIONS POLÍTQUES

En el llibre apareixen opinions polítiques i de desmitificació política –com la tançada d'intel·lectuals a Montserrat el desembre del 1970–, sobre les dones, sobre la promoció de la lectura –que hauria de correspondre al ministeri d'Educació i no al de Cultura–, sobre l'odi que sent per la promoció i els arguments de vendes que utilitzen els grans grups editorials, sobre les horribles traduccions que ha corregit d'autors de renom i sobre els temes que triaven els seus autors: “*¡A los autores elegidos por mí se les ocurrían unos temas –el boxeo, los toros, las putas, la caza– que no podían sorprenderme más ni gustarme menos!*”.

Confesiones de una editora poco mentirosa, com em va passar quan vaig llegir *La Gauche Divine*, d'Anna Maria Moix, és un llibre que podem començar de bon matí i tancar al vespre sense sentir ni temptacions d'aturar-nos a dinar. No se'l perdin, de debò els ho dic.

TEATRE

Dit obscè

ARTUR PASCUAL

Roberto García, *Indecent*. EDICIONS 62. Barcelona, 2004.

De tots els dits de la mà humana, n'hi ha un que destaca per la seva història i la seva evolució. Parlo del dit gros. Mentre que als peus es limita a encapçalar el petit exèrcit unànime dels seus germans, el dit gros de la mà sorprèn a primera vista perquè se'n separa, actua a contracorrent, pretén situar-se al marge de la voluntat general. Tanmateix, no és qüestió de petulància, sinó d'utilitat. El disseny singular del dit oposable va permetre als antropoides manipular objectes amb destresa i convertir-se en aquests *micos amb eines* que som nosaltres.

Amb el seu afany de portar la contrària als altres dits de la mà, el dit gros els va forçar a recórrer el camí de la tècnica, la civilització, el progrés. Mentrestant, la seva única distracció era indultar o condemnar els gladiadors al circ; però immediatament tornava a la feina. No és el dit que assenyala la lluna, ni el que fa gestos grollers, ni el que simbolitza l'amor, ni el petit explorador de narius, sinó el dit laboriós que construeix les màquines. N'hi ha que pensen que, després d'inventar la bicicleta, el dit gros s'hauria hagut de retirar: ens havia fet la vida més confortable i va poder gaudir d'un oci ben merescut, dedicant-se a passar les pàgines dels llibres amorosament humitejat amb saliva. Però és un dit tossut, va perseverar en el seu dinamisme i ens va obligar a assolir noves cotes de benestar. Va ser la seva perdició.

Paradoxalment, en un món d'avencos tecnològics conquerits pel dit gros, el seu destí ha passat a ser secundari, si no humiliant. I no és només que les màquines que ha creat l'hagin substituït, sinó que una d'aquestes màquines, la més perversa, l'ha fet el seu esclau: el telèfon mòbil. Pare i víctima alhora del progrés imparabile, ara és un dit obscè dedicat a satisfer les passions més baixes dels seus amos teclejant frenèticament. L'han convençut que necessita comunicar-se més i millor, que així podrà realitzar els seus somnis de dit, que el minúscul aparell és la seva porta cap a la felicitat, que els altres són la seva salvació, i no l'infern, com pretenia l'intel·lectual francès més lleig i el més comunista de tots els temps, recentment crucificat (i impunement: Sartre és mort i enterrat a sota de tones d'estalinisme) per l'escriptor peruà més formós i més lliberal de tots els temps.

A partir d'aquest *drama digital* contemporani, Robert García (València, 1968) ha construït un espectacle originalíssim trufat de *voyeurisme*, un híbrid entre teatre i televisió (un mitjà que coneix bé), un *peep-reality-show* en què els espectadors es poden lliurar sense entrebancs al simulacre de la crueltat en grup, tan habitual a la petita, però matadora, pantalla. Un text sorprenent que posa al descobert la trivialitat de les societats desenvolupades i ens encara amb la nostra condició de consumidors d'ideologia degudament disfressada de diversió. Visca el dit gros!

Una reedició oportuna

NARRATIVA

Esther Tusquets, *Para no volver*. ANAGRAMA. Barcelona, 2005.

En molt bon estat. Així ens arriba la nova edició de la novel·la *Para no volver*. El paisatge que va veure obrir els ulls a aquesta obra, ara fa exactament vint anys, no és el mateix que el d'avui. Ni el paisatge ni la seva autora, Esther Tusquets. La novel·la, en canvi, es manté intacta: el seu sentit i el seu valor. Avui, la seva reedició confirma allò que no va ser: una altra obra publicada durant la dècada dels 80.

Per titular la novel·la, Tusquets guillotina el vers de Rubén Darío: “*Juventud divino tesoro, / ya te vas para no volver*”. Un cop podat i convertit en títol autònom, *Para no volver* no perd, però, el seu sentit i patró que vincula aquestes

tres paraules a les prèvies que va escriure el poeta. D'entrada, això esdevé un primer punt d'orientació per al lector: el vers evoca el pas del temps i la memòria. I precisament memòria és el que fa la protagonista de la novel·la, Elena, que va recordant, davant la mirada del psicoanalista, la seva vida, tot fent una profunda exploració d'allò que sent. “*¿Cuál era la dosis de verdad que podía tolerar cada individuo sin que le estallara en las narices y le partiera la cara y el alma? [...] Y le había empezado a contar Elena, en una de las primeras sesiones, cuando aún no sabía de la misa la mitad*”. A través d'aquests records desordenats i fragmentaris creix un llibre honrat i sincer. La relació asimètrica que s'estableix entre el psicoanalista silenciós i la pacient enraonadora es converteix en el motiu que ordena la novel·la: verbositat versus mutisme.

Cal presentar Esther Tusquets per recordar, sobretot, la lleialtat amb què s'ha entregat a la literatura des de diversos vessants: Tusquets editora, Tusquets autora. És, sens dubte, una escriptora de raça, una lletraferida compromesa –des de la ciutat de Barcelona– amb la paraula: editora al capdavant de Lumen durant quaranta anys; escriptora àmpliament guardonada que s'ha aproximat a gèneres diversos com ara la novel·la, el conte i l'epístola literària.

TEMES EXISTENCIALS

En la trilogia que la donà a conèixer formada per *El mismo mar de todos los veranos*, *El amor es un juego solitario* i *Varada tras el último naufragio* apuntava ja grans temàtiques existencials com ara el despartar dels sentiments, qüestió que desenvoluparà després i plenament en altres

obres com *La miel en los labios*. Una prosa vigorosa, acolorida i eficaç és el denominador comú en la narrativa de Tusquets. Aquest tret és perfectament i especialment visible en *Para no volver*, que és una obra d'una precisió estilística traçada amb tiralínies. Tècnicament, l'autora aconsegueix aquí un adequat resultat des d'una òptica compositiva. Estilísticament, presideix l'obra la complexitat en la sintaxi: prosa riu, que flueix, sense pauses a penes; amb un ús omnipresent dels parèntesis i dels guions –la frase principal sempre es veu prorrogada per una altra i una altra que sorgeixen a cada pas–. Aquest encavalcament omple tota la novel·la. En aquest sentit, l'obra es distingeix per la veu d'un savi narrador omniscient, per la seva expressió minuciosa i matisada, construïda a partir de balls verbals de gran poder evocador i de fecundes figures retòriques que exhibeixen una gran musculatura estilística. Aquesta veu és la que permet a l'autora construir el complex i matisat rostre de la protagonista i a través seu edificar una veritable poètica dels sentiments, sobretot l'amorós.